

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій**

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права процесу»

на тему: «Забезпечення академічної доброчесності: адміністративно-правові механізми та інструменти контролю»

Студентка групи ПРзм-11
Синишин Уляна Віталіївна

Керівник: к.ю.н., доц. Вербіцька М.В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль - 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	5
1.1. Поняття та сутність академічної доброчесності.....	5
1.2. Сутність та зміст якості вищої освіти в контексті державної освітньої політики	7
1.3. Міжнародні стандарти та практики забезпечення академічної доброчесності	9
Висновки до розділу 1.....	11
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	13
2.1. Нормативно-правове регулювання академічної доброчесності в Україні.....	13
2.2. Суб'єкти забезпечення академічної доброчесності та їх повноваження.....	16
2.3. Адміністративна відповідальність за порушення академічної доброчесності.....	19
Висновки до розділу 2.....	21
РОЗДІЛ 3. ІНСТРУМЕНТИ КОНТРОЛЮ ТА ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	23
3.1. Внутрішні механізми контролю в закладах освіти.....	23
3.2. Використання інформаційних систем перевірки (антиплагіат).....	26
3.3. Практика застосування заходів впливу та проблеми їх реалізації.....	29
Висновки до розділу 3.....	32
РОЗДІЛ 4. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ.....	34
4.1. Проблеми чинного правового регулювання.....	34
4.2. Перспективи вдосконалення законодавства.....	37
4.3. Запозичення міжнародного досвіду.....	39
Висновки до розділу 4.....	41
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45

ВСТУП

Академічна доброчесність є однією з ключових засад функціонування сучасної системи освіти та науки, що визначає рівень довіри до результатів навчальної та наукової діяльності. В умовах інтеграції України до європейського освітнього простору та впровадження стандартів Болонського процесу питання забезпечення академічної доброчесності набуває особливої актуальності. Дотримання принципів чесності, самостійності, об'єктивності та відповідальності є необхідною передумовою формування якісного освітнього середовища, підвищення конкурентоспроможності закладів освіти та розвитку наукового потенціалу держави.

Разом із тим, практика функціонування системи вищої освіти в Україні свідчить про наявність численних порушень академічної доброчесності, зокрема плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації результатів досліджень, списування та інших форм недоброчесної поведінки. Такі явища негативно впливають на якість освіти, підривають авторитет освітніх і наукових інституцій та знижують довіру суспільства до дипломів і наукових ступенів. У цьому контексті особливого значення набуває ефективне функціонування адміністративно-правових механізмів, спрямованих на попередження, виявлення та припинення порушень академічної доброчесності.

Нормативно-правове забезпечення академічної доброчесності в Україні формується під впливом як національного законодавства, так і міжнародних стандартів. Важливе значення мають положення Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», а також підзаконні нормативно-правові акти, що регламентують питання забезпечення якості освіти, діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та внутрішні політики закладів освіти. Водночас існує потреба у вдосконаленні механізмів контролю та притягнення до відповідальності за порушення принципів академічної доброчесності.

Метою курсової роботи є комплексний аналіз адміністративно-правових механізмів забезпечення академічної доброчесності та визначення ефективності інструментів контролю у цій сфері.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- розкрити поняття та сутність академічної доброчесності;
- визначити основні принципи та складові академічної доброчесності;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання у зазначеній сфері;
- дослідити систему суб'єктів забезпечення академічної доброчесності;
- охарактеризувати адміністративну відповідальність за її порушення;
- розглянути основні інструменти контролю та практику їх застосування;
- виявити проблеми чинного правового регулювання та запропонувати шляхи їх вирішення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері забезпечення академічної доброчесності.

Предметом дослідження є адміністративно-правові механізми та інструменти контролю у сфері забезпечення академічної доброчесності.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, зокрема діалектичний, формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий та метод аналізу і синтезу.

Теоретичну основу роботи складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі адміністративного права та освітнього права, а нормативну базу - Конституція України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти та міжнародні документи у сфері освіти і науки.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання при вдосконаленні законодавства, розробці внутрішніх політик закладів освіти та підвищенні ефективності механізмів забезпечення академічної доброчесності.

Структура курсової роботи зумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

1.1. Поняття та сутність академічної доброчесності

Академічна доброчесність є фундаментальною категорією сучасного освітнього та наукового простору, що визначає етичні та правові стандарти поведінки учасників освітнього процесу. Її значення виходить за межі суто моральних норм, оскільки вона безпосередньо впливає на якість освіти, достовірність наукових результатів і рівень довіри до освітніх інституцій як на національному, так і на міжнародному рівнях.

У законодавстві України поняття академічної доброчесності закріплено на нормативному рівні. Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових досягнень. Таке визначення підкреслює комплексний характер цього явища, поєднуючи моральні засади із юридично встановленими вимогами.

Сутність академічної доброчесності полягає у дотриманні принципів чесності, самостійності, об'єктивності, відповідальності, відкритості та поваги до інтелектуальної власності. Вона передбачає, що результати навчання та наукової діяльності мають бути отримані самостійно, без використання недозволених засобів, із належним посиланням на джерела інформації. Таким чином, академічна доброчесність виступає не лише як етичний орієнтир, а й як правовий стандарт поведінки, порушення якого може мати юридичні наслідки.

У науковій літературі академічна доброчесність розглядається у кількох аспектах. По-перше, як система морально-етичних цінностей, що формує культуру поведінки у сфері освіти і науки. По-друге, як інституційний механізм забезпечення якості освіти, що включає внутрішні політики закладів освіти, процедури контролю та відповідальності. По-третє, як елемент правового регулювання, що закріплюється у законодавстві та підзаконних актах.

Важливою складовою сутності академічної доброчесності є її превентивна функція. Вона спрямована на запобігання порушенням через формування відповідної культури поведінки, підвищення рівня правової обізнаності та створення умов, за яких недоброчесна поведінка стає не вигідною або неможливою. У цьому контексті значну роль відіграють освітні програми, кодекси честі, політики доброчесності та інші внутрішні документи закладів освіти.

Окрему увагу слід приділити співвідношенню академічної доброчесності та суміжних понять, зокрема академічної відповідальності та академічної свободи. Академічна свобода передбачає право учасників освітнього процесу на вільний пошук, поширення та обговорення знань, однак її реалізація неможлива без дотримання принципів доброчесності. У свою чергу, академічна відповідальність є логічним продовженням доброчесності, оскільки передбачає застосування заходів впливу у разі порушення встановлених норм.

Таким чином, академічна доброчесність є багатовимірним явищем, що поєднує етичні, правові та інституційні елементи. Її сутність полягає у забезпеченні чесності та прозорості освітнього і наукового процесу, що є необхідною умовою підвищення якості освіти та інтеграції України до світового освітнього простору.

1.2. Сутність та зміст якості вищої освіти в контексті державної освітньої політики

Академічна доброчесність як комплексне правове та етичне явище ґрунтується на системі принципів і включає низку взаємопов'язаних складових, що визначають стандарти поведінки учасників освітнього процесу. Їх нормативне закріплення та практична реалізація є необхідною умовою забезпечення якості освіти та довіри до її результатів [1].

Ключові принципи академічної доброчесності впливають із положень національного законодавства України, зокрема Закону України «Про освіту», а також із міжнародних стандартів у сфері освіти і науки [2]. Одним із базових принципів є чесність, що передбачає правдиве представлення результатів навчання і наукових досліджень без викривлення чи привласнення чужих ідей. Чесність є фундаментом довіри між учасниками освітнього процесу та гарантією достовірності отриманих результатів [3].

Принцип самостійності означає виконання навчальних і наукових завдань без сторонньої допомоги, якщо інше не передбачено умовами їх виконання. Він сприяє формуванню критичного мислення, професійних компетентностей і відповідальності за результати власної діяльності [4].

Принцип об'єктивності передбачає неупереджене оцінювання результатів навчання та наукової діяльності. Його дотримання забезпечує справедливість освітнього процесу та виключає можливість дискримінації або суб'єктивного впливу на результати оцінювання [2].

Важливим є також принцип відповідальності, який полягає у готовності учасників освітнього процесу нести наслідки за порушення норм академічної доброчесності. Він безпосередньо пов'язаний із механізмами дисциплінарної, адміністративної та інших видів юридичної відповідальності [1].

Принцип прозорості та відкритості означає доступність інформації щодо процедур оцінювання, критеріїв перевірки робіт і правил дотримання

академічної доброчесності. Це сприяє підвищенню довіри до освітніх інституцій і мінімізації корупційних ризиків [5].

Окреме місце займає принцип поваги до інтелектуальної власності, що передбачає обов'язкове посилання на використані джерела, недопущення плагіату та інших форм неправомірного використання результатів чужої праці [3].

Складові академічної доброчесності конкретизують зазначені принципи через визначення форм недоброчесної поведінки. Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», до основних порушень академічної доброчесності належать: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання [1].

Зокрема, академічний плагіат полягає в оприлюдненні чужих результатів як власних без належного посилання; самоплагіат - у повторному використанні власних раніше опублікованих матеріалів без відповідного зазначення; фабрикація означає вигадкування даних; фальсифікація - свідоме викривлення інформації; списування - використання недозволених джерел під час оцінювання знань; обман - надання неправдивої інформації; хабарництво - вплив на результати оцінювання шляхом надання неправомірної вигоди; необ'єктивне оцінювання - свідоме спотворення результатів навчання [1; 2].

Слід зазначити, що в умовах цифровізації освіти перелік форм порушень академічної доброчесності розширюється, зокрема за рахунок неправомірного використання інформаційних технологій та автоматизованих систем створення текстів, що потребує постійного оновлення підходів до їх правового регулювання [6].

Таким чином, принципи та складові академічної доброчесності формують цілісну систему норм і правил, що регулюють поведінку учасників освітнього процесу. Їх дотримання є необхідною умовою забезпечення якості освіти, справедливості оцінювання та підвищення авторитету наукової діяльності [2].

1.3. Міжнародні стандарти та практики забезпечення академічної доброчесності

У сучасних умовах глобалізації освітнього простору питання забезпечення академічної доброчесності набуває міжнародного значення. Формування єдиних підходів до розуміння та впровадження принципів академічної доброчесності є важливим елементом інтеграції національних систем освіти до світового та європейського освітнього простору. Міжнародні стандарти у цій сфері визначають загальні орієнтири для державної політики та діяльності закладів вищої освіти.

Одним із ключових документів, що визначає підходи до забезпечення якості освіти, є *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*. У цьому документі академічна доброчесність розглядається як невід’ємна складова внутрішніх систем забезпечення якості освіти. ESG наголошує на необхідності формування культури доброчесності в закладах освіти, запровадження прозорих процедур оцінювання та запобігання академічним порушенням [7, с. 185-190].

Важливу роль у розвитку міжнародних стандартів відіграють рекомендації UNESCO, зокрема *UNESCO Recommendation on Open Science (2021)*, де підкреслюється значення прозорості, доступності та етичності наукових досліджень. У цьому документі академічна доброчесність розглядається як основа довіри до наукових результатів і необхідна умова відкритої науки.

Суттєвий внесок у формування практик забезпечення академічної доброчесності здійснює Європейська мережа академічної доброчесності (ENAI), яка розробляє методичні рекомендації, політики та інструменти для закладів освіти. Зокрема, ENAI пропонує впровадження інституційних кодексів честі, проведення навчальних заходів для студентів і викладачів, а також використання сучасних технологій для виявлення порушень академічної доброчесності [12, с. 321].

У міжнародній практиці значна увага приділяється створенню ефективних внутрішніх систем забезпечення академічної доброчесності. Наприклад, у багатьох університетах США та країн Європи функціонують так звані *honor codes* (кодекси честі), які встановлюють правила академічної поведінки та передбачають відповідальність за їх порушення. Дослідження показують, що наявність таких кодексів сприяє зниженню рівня академічних порушень і формуванню відповідальної поведінки студентів.

Крім того, у міжнародній практиці широко застосовуються інформаційні системи перевірки текстів на плагіат, які дозволяють ефективно виявляти запозичення та запобігати недоброчесній поведінці. Результати наукових досліджень свідчать, що використання таких систем є важливим інструментом забезпечення якості освіти та підтримання академічних стандартів.

Особливе значення має діяльність національних агентств із забезпечення якості освіти, які функціонують у більшості країн Європейського простору вищої освіти. Вони здійснюють акредитацію освітніх програм, оцінювання діяльності закладів освіти та контроль за дотриманням принципів академічної доброчесності. В Україні аналогічні функції виконує Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, яке у своїй діяльності орієнтується на міжнародні стандарти та практики.

Таким чином, міжнародні стандарти та практики забезпечення академічної доброчесності базуються на принципах прозорості, відповідальності, чесності та підзвітності. Вони передбачають комплексний підхід, що включає нормативне регулювання, освітні заходи, інституційні механізми контролю та використання сучасних технологій. Їх впровадження в національну систему освіти сприяє підвищенню якості вищої освіти та зміцненню довіри до її результатів.

У першому розділі курсової роботи було досліджено теоретико-правові засади академічної доброчесності, що дозволило сформулювати цілісне уявлення про її сутність, значення та місце в системі забезпечення якості вищої освіти. Встановлено, що академічна доброчесність є комплексною категорією, яка поєднує етичні, правові та освітні аспекти та визначає стандарти поведінки учасників освітнього процесу. Її зміст полягає у дотриманні принципів чесності, відповідальності, прозорості та поваги до інтелектуальної власності, що є необхідною умовою забезпечення довіри до результатів навчальної та наукової діяльності [7, с. 185-190].

З'ясовано, що якість вищої освіти тісно пов'язана з рівнем дотримання академічної доброчесності та виступає одним із ключових пріоритетів державної освітньої політики. Вона визначається не лише відповідністю освітніх результатів встановленим стандартам, але й ефективністю функціонування внутрішніх і зовнішніх механізмів забезпечення якості, що включають нормативне регулювання, інституційний контроль та оцінювання освітньої діяльності [12, с. 321].

Проаналізовано міжнародні стандарти та практики забезпечення академічної доброчесності, які ґрунтуються на принципах відкритості, підзвітності та системності. Встановлено, що ключову роль у формуванні сучасних підходів відіграють документи Європейського простору вищої освіти, рекомендації міжнародних організацій та діяльність спеціалізованих інституцій, зокрема ENAI. Їх впровадження сприяє гармонізації національної системи освіти з міжнародними стандартами та підвищенню її якості.

Отже, академічна доброчесність виступає фундаментальною основою функціонування сучасної системи вищої освіти та необхідною умовою її ефективного розвитку. Її забезпечення потребує комплексного підходу, що включає як нормативно-правові механізми, так і формування відповідної академічної культури, що й обумовлює необхідність подальшого дослідження адміністративно-правових аспектів у наступних розділах роботи.

**РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ**
**2.1. Нормативно-правове регулювання академічної доброчесності в
Україні**

Нормативно-правове регулювання академічної доброчесності в Україні є важливою складовою державної освітньої політики, спрямованої на забезпечення якості вищої освіти та формування довіри до результатів навчальної і наукової діяльності. Воно має комплексний характер і охоплює норми різних галузей права, зокрема конституційного, адміністративного, освітнього та цивільного.

Основу правового регулювання становить Конституція України, яка закріплює право кожного на освіту та визначає принцип верховенства права як базову засаду функціонування держави [1]. Ці положення формують фундамент для розвитку спеціального законодавства у сфері освіти та забезпечення академічної доброчесності.

Ключовим нормативним актом у цій сфері є Закон України «Про освіту», який містить визначення академічної доброчесності як сукупності етичних принципів та встановлених правил поведінки учасників освітнього процесу. У ньому також закріплено перелік порушень, серед яких академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування, а також визначено види відповідальності за їх вчинення [2]. Вказаний закон започаткував системний підхід до правового регулювання цієї сфери.

Подальша деталізація міститься у Законі України «Про вищу освіту», який визначає механізми забезпечення якості освіти та передбачає створення внутрішніх систем забезпечення якості у закладах вищої освіти. Одним із ключових елементів таких систем є запобігання та виявлення порушень академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату [3].

Важливу роль відіграє також Закон України «Про авторське право і суміжні права», який регулює відносини у сфері інтелектуальної власності. Його положення встановлюють правові наслідки неправомірного використання об'єктів авторського права, що дозволяє розглядати плагіат як правопорушення не лише етичного, але й юридичного характеру [4].

Окремі аспекти відповідальності за порушення академічної доброчесності регулюються нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення

та Кримінального кодексу України, які передбачають санкції за порушення авторських прав, службові зловживання та інші правопорушення у сфері освіти і науки [5; 6].

Значне місце у системі регулювання займають підзаконні акти та рекомендаційні документи. Зокрема, Міністерство освіти і науки України розробило методичні рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності, які визначають практичні підходи до впровадження відповідних принципів у діяльність закладів вищої освіти [11]. У цих рекомендаціях наголошується на необхідності формування внутрішніх політик, використання систем перевірки на плагіат та проведення роз'яснювальної роботи серед учасників освітнього процесу.

Важливу інституційну роль відіграє Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), яке здійснює акредитацію освітніх програм та оцінювання діяльності закладів освіти. У своїй діяльності агентство приділяє значну увагу дотриманню принципів академічної доброчесності як одному з критеріїв якості освіти [10].

Суттєвий вплив на національне законодавство мають міжнародні стандарти та рекомендації. Зокрема, ESG (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area) визначають необхідність впровадження внутрішніх систем забезпечення якості освіти, що включають політики академічної доброчесності [7, с. 185-190]. Рекомендації UNESCO щодо відкритої науки підкреслюють важливість прозорості, доступності та етичності наукових досліджень [8].

Практичні аспекти забезпечення академічної доброчесності розкриваються у матеріалах European Network for Academic Integrity (ENAI), які містять рекомендації щодо формування інституційних політик і процедур запобігання порушенням [9]. Крім того, у наукових працях зарубіжних дослідників наголошується на необхідності комплексного підходу до забезпечення академічної доброчесності, який поєднує правові, організаційні та освітні механізми [12, с. 321; 13, с. 45–52; 14, с. 112-118].

Дослідження також свідчать, що ефективність нормативно-правового регулювання залежить від рівня його практичної реалізації та сформованості академічної культури. Зокрема, впровадження чітких процедур контролю та відповідальності сприяє зниженню рівня академічних правопорушень і підвищенню якості освіти [7, с. 185-190; 12, с. 321].

Отже, нормативно-правове регулювання академічної доброчесності в Україні є багаторівневим і включає як національні, так і міжнародні джерела. Воно спрямоване на формування ефективної системи забезпечення якості освіти, однак потребує подальшого вдосконалення з урахуванням сучасних викликів та міжнародного досвіду.

2.2 Суб'єкти забезпечення академічної доброчесності та їх повноваження

Забезпечення академічної доброчесності в Україні здійснюється через систему уповноважених суб'єктів, які реалізують відповідні функції на державному, інституційному та індивідуальному рівнях. Така багаторівнева

структура дозволяє забезпечити комплексний підхід до формування та дотримання принципів академічної доброчесності у сфері вищої освіти.

На загальнодержавному рівні ключову роль відіграють органи державної влади, насамперед Верховна Рада України, яка здійснює законодавче регулювання освітньої сфери, та Кабінет Міністрів України, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері освіти. Безпосереднім суб'єктом формування та реалізації освітньої політики є Міністерство освіти і науки України, яке розробляє нормативно-правові акти, методичні рекомендації та контролює дотримання законодавства у сфері освіти [11].

Особливе місце у системі забезпечення академічної доброчесності займає Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). Воно є колегіальним органом, який здійснює акредитацію освітніх програм, формує вимоги до внутрішніх систем забезпечення якості та оцінює діяльність закладів вищої освіти. У межах своїх повноважень агентство перевіряє дотримання принципів академічної доброчесності, зокрема під час експертизи освітніх програм та захисту дисертацій [10]. Діяльність НАЗЯВО відповідає європейським стандартам забезпечення якості освіти, визначеним ESG [7, с. 185-190].

На інституційному рівні основними суб'єктами є заклади вищої освіти, які відповідно до Закону України «Про вищу освіту» зобов'язані створювати та впроваджувати внутрішні системи забезпечення якості освіти [3]. У межах цих систем формуються політики академічної доброчесності, затверджуються кодекси честі, створюються комісії з етики та дисциплінарні органи. Заклади освіти також забезпечують перевірку академічних текстів на наявність плагіату та здійснюють контроль за дотриманням встановлених правил.

Важливими суб'єктами є науково-педагогічні та педагогічні працівники, які виконують функції безпосереднього контролю за дотриманням академічної доброчесності у процесі навчання та наукової діяльності. Вони зобов'язані дотримуватися етичних стандартів, об'єктивно оцінювати результати навчання та запобігати проявам недоброчесної поведінки серед здобувачів освіти [2].

Окрему групу суб'єктів становлять здобувачі освіти, які не лише зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності, але й виступають активними учасниками її забезпечення. Вони мають право на справедливе оцінювання та можуть повідомляти про випадки порушення академічної доброчесності.

У межах закладів вищої освіти також функціонують спеціалізовані органи, зокрема комісії з питань академічної доброчесності, етичні комітети, апеляційні комісії, які розглядають випадки порушень та приймають рішення щодо застосування відповідних заходів впливу. Їх діяльність регламентується внутрішніми положеннями закладів освіти та загальними нормами законодавства.

Важливу роль у забезпеченні академічної доброчесності відіграють також міжнародні організації та професійні мережі, зокрема European Network for Academic Integrity (ENAI), які розробляють рекомендації, сприяють обміну досвідом та формуванню єдиних стандартів у цій сфері [9]. Крім того, міжнародні дослідження підтверджують ефективність залучення різних суб'єктів до формування культури академічної доброчесності [12, с. 321; 13, с. 45-52].

Аналіз наукових джерел свідчить, що ефективність забезпечення академічної доброчесності значною мірою залежить від чіткого розподілу повноважень між суб'єктами та належної координації їх діяльності. Зокрема, важливим є поєднання державного контролю з автономією закладів вищої освіти, що відповідає європейським підходам до управління освітою [7, с. 185–190].

Отже, система суб'єктів забезпечення академічної доброчесності в Україні є багаторівневою та включає органи державної влади, спеціалізовані інституції, заклади освіти, педагогічних працівників і здобувачів освіти. Кожен із цих суб'єктів має визначені повноваження, реалізація яких у сукупності спрямована на формування ефективної системи забезпечення якості освіти та дотримання принципів академічної доброчесності.

2.3 Адміністративна відповідальність за порушення академічної доброчесності

Адміністративна відповідальність є важливим елементом механізму забезпечення академічної доброчесності, оскільки виступає засобом реагування держави на правопорушення у сфері освіти та науки. Вона спрямована на забезпечення дотримання встановлених норм і правил, а також на запобігання вчиненню нових правопорушень.

Слід зазначити, що чинне законодавство України не містить окремого складу адміністративного правопорушення, який би прямо визначав порушення академічної доброчесності. Водночас окремі її прояви можуть підпадати під дію норм Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема у випадках порушення прав інтелектуальної власності, недотримання вимог щодо інформації або зловживання службовим становищем [5]. Таким чином, адміністративна відповідальність має опосередкований характер і застосовується залежно від конкретного виду правопорушення.

Важливе значення має також Закон України «Про авторське право і суміжні права», який передбачає відповідальність за незаконне використання об'єктів авторського права. У випадку академічного плагіату, що виходить за межі внутрішньоінституційного порушення, можливе застосування адміністративних санкцій, зокрема штрафів та інших заходів впливу [4].

Разом з тим основний акцент у сфері академічної доброчесності в Україні зроблено на так званій академічній (дисциплінарній) відповідальності, яка реалізується на рівні закладів освіти. Відповідно до Закону України «Про освіту», за порушення академічної доброчесності можуть застосовуватися такі заходи, як анулювання результатів навчання, повторне проходження оцінювання, відрахування здобувача освіти або позбавлення наукового ступеня [2]. Для науково-педагогічних працівників передбачено дисциплінарні стягнення, включаючи позбавлення права обіймати певні посади.

У науковій літературі підкреслюється, що поєднання адміністративної та внутрішньоінституційної відповідальності є найбільш ефективним механізмом забезпечення академічної доброчесності, оскільки дозволяє враховувати як правовий, так і етичний характер відповідних порушень [7, с. 185–190]. При цьому важливим є забезпечення принципів справедливості, пропорційності та обґрунтованості під час застосування санкцій.

Крім адміністративної, у випадках серйозних порушень можуть застосовуватися норми Кримінального кодексу України, зокрема щодо

порушення авторського права або службових зловживань [6]. Це свідчить про міжгалузевий характер відповідальності у сфері академічної доброчесності.

Міжнародна практика також підтверджує важливість наявності чітких механізмів відповідальності за порушення академічної доброчесності. Зокрема, відповідно до рекомендацій European Network for Academic Integrity (ENAI) та положень ESG, санкції мають бути прозорими, послідовними та такими, що забезпечують превентивний ефект [9; 7, с. 185-190]. Дослідження зарубіжних учених свідчать, що ефективність відповідальності значною мірою залежить від рівня її невідворотності та обізнаності учасників освітнього процесу про наслідки порушень [12, с. 321; 13, с. 45-52].

Разом з тим, в Україні існує низка проблем, пов'язаних із застосуванням адміністративної відповідальності у цій сфері. До них належать відсутність чіткого законодавчого визначення складу правопорушень, недостатня узгодженість між різними нормативними актами та складність доведення фактів порушення академічної доброчесності. Це зумовлює необхідність подальшого вдосконалення законодавства та практики його застосування.

Отже, адміністративна відповідальність за порушення академічної доброчесності в Україні має переважно опосередкований характер і застосовується у поєднанні з дисциплінарними заходами на рівні закладів освіти. Її ефективність залежить від чіткості правового регулювання, належного функціонування інституційних механізмів контролю та рівня правової культури учасників освітнього процесу.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було здійснено комплексний аналіз адміністративно-правових механізмів забезпечення академічної доброчесності в Україні, що дозволило визначити особливості їх нормативного закріплення та практичної реалізації.

Встановлено, що нормативно-правове регулювання академічної доброчесності має багаторівневий характер і охоплює положення Конституції

України, спеціальних законів у сфері освіти, актів, що регулюють інтелектуальну власність, а також норм адміністративного і кримінального законодавства. Ключову роль у цій системі відіграють закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту», які визначають основні принципи академічної доброчесності та механізми її забезпечення [2; 3]. Водночас значний вплив на формування національного законодавства здійснюють міжнародні стандарти, зокрема ESG та рекомендації міжнародних організацій [7, с. 185-190; 12, с. 321].

З'ясовано, що система суб'єктів забезпечення академічної доброчесності є багаторівневою та включає органи державної влади, зокрема Міністерство освіти і науки України, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, а також заклади вищої освіти, науково-педагогічних працівників і здобувачів освіти. Ефективність функціонування цієї системи залежить від чіткого розподілу повноважень між суб'єктами та належної координації їх діяльності [10; 11].

Дослідження адміністративної відповідальності за порушення академічної доброчесності показало, що вона має переважно опосередкований характер, оскільки чинне законодавство не містить окремого складу такого правопорушення. Водночас окремі прояви недоброчесної поведінки можуть тягнути адміністративну або навіть кримінальну відповідальність відповідно до норм чинного законодавства [5; 6]. Основний акцент при цьому зроблено на внутрішньоінституційних заходах впливу, передбачених законодавством про освіту.

Отже, адміністративно-правові механізми забезпечення академічної доброчесності в Україні перебувають на стадії розвитку та вдосконалення. Вони характеризуються комплексністю та орієнтацією на поєднання державного регулювання з автономією закладів освіти. Водночас існує потреба у подальшому удосконаленні законодавчої бази, зокрема щодо конкретизації відповідальності за порушення академічної доброчесності та підвищення ефективності її практичного застосування

РОЗДІЛ 3. ІНСТРУМЕНТИ КОНТРОЛЮ ТА ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

3.1. Внутрішні механізми контролю в закладах освіти

Внутрішні механізми контролю в закладах вищої освіти є ключовим елементом системи забезпечення академічної доброчесності, оскільки саме на інституційному рівні відбувається безпосередня реалізація відповідних принципів та норм. Ефективність таких механізмів значною мірою визначає рівень довіри до результатів освітнього процесу та якість підготовки здобувачів освіти.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», заклади освіти зобов'язані формувати та впроваджувати внутрішні системи забезпечення якості освіти, які включають процедури та заходи щодо дотримання академічної доброчесності [3]. Такі системи передбачають розроблення локальних нормативних актів, організацію контролю за освітнім процесом та запобігання порушенням.

Одним із основних інструментів є кодекси академічної доброчесності (кодекси честі), які визначають етичні стандарти поведінки здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників. У міжнародній практиці доведено, що впровадження таких кодексів сприяє формуванню культури доброчесності та зниженню рівня академічних порушень (McCabe, Trevino) [13, с. 45-52]. В Україні подібні документи затверджуються на рівні закладів освіти та є обов'язковими для виконання всіма учасниками освітнього процесу.

Важливим елементом внутрішнього контролю є створення спеціалізованих органів, таких як комісії з питань академічної доброчесності, етичні комітети та апеляційні комісії. Вони здійснюють розгляд випадків порушень, аналізують обставини справи та приймають рішення щодо застосування відповідних санкцій. Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України підкреслюють необхідність чіткого регламентування діяльності таких органів та забезпечення прозорості їх рішень [11].

Суттєве значення має також процедура перевірки академічних робіт, яка включає як експертну оцінку, так і використання спеціалізованих програмних засобів. У цьому контексті важливою є систематичність перевірок, їх об'єктивність та відповідність встановленим стандартам. Як зазначається у наукових дослідженнях, поєднання технічних і організаційних методів контролю є найбільш ефективним підходом до запобігання академічним порушенням (Foltýnek, Meuschke, Gipp) [14, с. 112-118].

Ще одним важливим напрямом є інформаційно-освітня діяльність, спрямована на формування культури академічної доброчесності. Вона включає проведення тренінгів, семінарів, консультацій для студентів і викладачів, а

також інтеграцію відповідних тем у навчальні програми. У працях Bretag підкреслюється, що превентивні заходи є більш ефективними, ніж виключно каральні механізми [12, с. 321].

Внутрішні механізми контролю також передбачають документування та моніторинг випадків порушень академічної доброчесності. Заклади освіти ведуть відповідні реєстри, аналізують причини порушень та розробляють заходи щодо їх попередження. Це дозволяє удосконалювати внутрішню політику та підвищувати ефективність системи контролю.

Важливим аспектом є забезпечення прозорості та об'єктивності оцінювання, що досягається шляхом використання чітких критеріїв оцінювання, анонімізації робіт та залучення незалежних експертів. Такі підходи відповідають міжнародним стандартам забезпечення якості освіти, визначеним у ESG [7, с. 185-190].

Крім того, значну роль відіграє цифровізація освітнього процесу, яка дозволяє автоматизувати окремі елементи контролю та підвищити їх ефективність. Використання електронних платформ, систем управління навчанням та баз даних сприяє прозорості освітнього процесу та зменшенню ризиків порушень академічної доброчесності.

Рекомендації UK Quality Assurance Agency (QAA) також наголошують на необхідності системного підходу до забезпечення академічної доброчесності, який включає політики, процедури, навчання та контроль [15, с. 22-27]. Аналогічні підходи підтримуються і міжнародними організаціями, зокрема ENAI, які підкреслюють важливість формування інституційної культури доброчесності [9].

Отже, внутрішні механізми контролю в закладах освіти є комплексною системою, що включає нормативні, організаційні, технічні та освітні заходи. Їх ефективність залежить від узгодженості всіх елементів, рівня їх практичної реалізації та сформованості академічної культури. Саме інституційний рівень відіграє вирішальну роль у забезпеченні дотримання принципів академічної доброчесності та запобіганні їх порушенню.

3.2. Використання інформаційних систем перевірки (антиплагіат)

У сучасних умовах цифровізації освіти важливим інструментом забезпечення академічної доброчесності є використання інформаційних систем перевірки текстів на наявність запозичень, зокрема антиплагіатних програм. Їх застосування дозволяє автоматизувати процес виявлення академічного плагіату та підвищити об'єктивність оцінювання наукових і навчальних робіт.

Відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту», заклади освіти зобов'язані впроваджувати механізми запобігання та виявлення академічного плагіату [3]. Одним із ключових інструментів реалізації цього обов'язку є саме інформаційні системи перевірки текстів, які використовуються при оцінюванні курсових, дипломних, дисертаційних та інших наукових робіт.

Антиплагіатні системи функціонують на основі порівняння тексту з великими базами даних, що включають наукові публікації, інтернет-ресурси, студентські роботи та інші джерела. Результатом перевірки є звіт про рівень текстових збігів, який дозволяє виявити потенційні випадки некоректного запозичення. Водночас важливо розуміти, що такі системи не визначають плагіат автоматично, а лише фіксують збіги, які потребують подальшого експертного аналізу.

У наукових дослідженнях підкреслюється, що використання антиплагіатних систем є ефективним інструментом боротьби з академічними порушеннями, проте їх застосування має супроводжуватися належними методичними підходами. Зокрема, результати перевірки повинні інтерпретуватися з урахуванням контексту, обсягу цитування та правильності оформлення посилань (Foltýnek, Meuschke, Gipp) [14, с. 112-118].

В Україні найбільш поширеними є такі системи, як Unicheck, StrikePlagiarism, Turnitin та інші, які інтегруються в освітній процес закладів вищої освіти. Їх використання регламентується внутрішніми положеннями закладів освіти та методичними рекомендаціями Міністерства освіти і науки

України [11]. При цьому важливим є забезпечення єдиних підходів до визначення допустимого рівня текстових збігів та процедур перевірки.

Суттєвою перевагою антиплагіатних систем є їх превентивна функція. Усвідомлення того, що роботи будуть перевірятися, стимулює здобувачів освіти до самостійного виконання завдань та дотримання правил цитування. Як зазначає Т. Bretag, використання таких інструментів сприяє формуванню культури академічної доброчесності та підвищенню відповідальності студентів [12, с. 321].

Разом з тим, застосування інформаційних систем перевірки має і певні обмеження. Зокрема, вони не здатні повною мірою виявити перефразований або перекладений текст, а також можуть фіксувати збіги, які не є порушенням (наприклад, загальновживані фрази або коректно оформлені цитати). Це обумовлює необхідність поєднання технічних засобів із експертною оцінкою викладачів та спеціалізованих комісій.

Міжнародні стандарти забезпечення якості освіти також визнають важливість використання цифрових інструментів для підтримки академічної доброчесності. Зокрема, у документах ESG підкреслюється необхідність впровадження ефективних процедур контролю та використання сучасних технологій у цьому процесі [7, с. 185–190]. Аналогічні підходи відображені у рекомендаціях ENAI, де наголошується на доцільності використання програмних засобів як частини комплексної системи забезпечення доброчесності [9].

Крім того, рекомендації UK Quality Assurance Agency (QAA) акцентують увагу на необхідності правильного використання антиплагіатних систем, зокрема забезпечення прозорості процедур перевірки, інформування студентів та недопущення автоматичного застосування санкцій без належного аналізу результатів [15, с. 30-34].

Отже, інформаційні системи перевірки на плагіат є важливим інструментом забезпечення академічної доброчесності, який дозволяє підвищити ефективність контролю та запобігти порушенням. Водночас їх

використання має здійснюватися у поєднанні з організаційними та освітніми заходами, що забезпечує комплексний підхід до формування культури академічної доброчесності у закладах вищої освіти.

3.3. Практика застосування заходів впливу та проблеми їх реалізації

Практика застосування заходів впливу за порушення академічної доброчесності є важливим елементом функціонування системи забезпечення якості освіти, оскільки саме вона визначає реальну ефективність нормативно-правових та інституційних механізмів. Умови практичної реалізації відповідальності демонструють, наскільки дієвими є встановлені правила та чи забезпечується їх виконання в освітньому середовищі.

Відповідно до Закону України «Про освіту», за порушення академічної доброчесності можуть застосовуватися різні заходи впливу, зокрема повторне проходження оцінювання, відрахування здобувача освіти, позбавлення академічної стипендії, а також анулювання результатів навчання [2]. Для науково-педагогічних працівників передбачено дисциплінарні стягнення аж до звільнення або позбавлення наукових ступенів у встановленому законом порядку.

У практиці закладів вищої освіти найбільш поширеними заходами впливу є анулювання результатів письмових робіт, перездача іспитів або заліків, а також застосування дисциплінарних стягнень відповідно до внутрішніх положень. Такі заходи реалізуються через рішення кафедр, факультетських комісій або спеціальних комісій з академічної доброчесності.

Важливу роль у формуванні підходів до застосування санкцій відіграють методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України, які наголошують на необхідності забезпечення пропорційності та обґрунтованості заходів впливу, а також дотримання процедурних гарантій для всіх учасників освітнього процесу [11].

У міжнародній практиці застосування заходів впливу базується на принципах прозорості та превентивності. Зокрема, у рекомендаціях ENAI підкреслюється, що санкції мають не лише каральний, але й виховний характер, спрямований на формування культури доброчесності [9]. Аналогічно, у документах ESG наголошується на необхідності чітких, послідовних і справедливих процедур реагування на порушення академічної доброчесності [7, с. 185–190].

Разом з тим, практика застосування заходів впливу в Україні стикається з низкою проблем. Однією з ключових є відсутність єдиної уніфікованої процедури розгляду порушень, що призводить до різного трактування однакових ситуацій у різних закладах освіти. Це знижує рівень правової визначеності та може викликати сумніви щодо об'єктивності прийнятих рішень.

Іншою проблемою є недостатній рівень доказовості у справах про порушення академічної доброчесності. Оскільки значна частина таких випадків базується на результатах антиплагіатних систем, виникає потреба у додатковій експертній оцінці, яка не завжди проводиться належним чином. Це може призводити як до помилкових звинувачень, так і до уникнення відповідальності реальними порушниками.

Також слід відзначити низький рівень обізнаності здобувачів освіти щодо правил академічної доброчесності. У наукових дослідженнях підкреслюється, що недостатня поінформованість студентів про наслідки порушень часто є однією з причин недоброчесної поведінки [12, с. 321]. Це свідчить про необхідність посилення освітньої та роз'яснювальної роботи.

Ще однією проблемою є непослідовність у застосуванні санкцій, коли за подібні порушення в різних закладах освіти застосовуються різні заходи впливу. Це підриває принцип справедливості та ускладнює формування єдиної практики забезпечення академічної доброчесності.

Крім того, у національній практиці спостерігається обмежена ефективність дисциплінарних процедур, що пов'язано з тривалістю розгляду справ, складністю процедур доведення та іноді формальним підходом до їх реалізації. У міжнародній літературі зазначається, що ефективна система реагування повинна бути швидкою, прозорою та зрозумілою для всіх учасників освітнього процесу (McCabe, Trevino) [13, с. 45-52].

Отже, практика застосування заходів впливу за порушення академічної доброчесності в Україні є сформованою, але водночас має низку організаційних і правових проблем. Їх подолання потребує уніфікації процедур, підвищення

рівня правової культури учасників освітнього процесу та вдосконалення механізмів доказування і розгляду відповідних справ. Это дозволить забезпечити більш ефективне функціонування системи академічної доброчесності в цілому.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі курсової роботи було проаналізовано інструменти контролю та практичні механізми забезпечення академічної доброчесності в

зкладах вищої освіти, що дозволило оцінити їх ефективність та виявити основні проблемні аспекти реалізації.

Встановлено, що внутрішні механізми контролю є базовою складовою системи забезпечення академічної доброчесності та реалізуються через внутрішні положення закладів освіти, кодекси академічної доброчесності, діяльність спеціалізованих комісій та систему моніторингу освітнього процесу [3; 11]. Їх ефективність значною мірою залежить від рівня організаційної культури закладу освіти та узгодженості внутрішніх процедур.

Досліджено, що важливим сучасним інструментом забезпечення академічної доброчесності є інформаційні системи перевірки текстів на плагіат, які дозволяють автоматизувати виявлення запозичень та підвищують об'єктивність оцінювання навчальних і наукових робіт [14, с. 112-118]. Водночас їх використання потребує поєднання з експертною оцінкою та чіткими методичними підходами, оскільки автоматичні системи не завжди можуть точно визначити характер запозичень.

Проаналізовано практику застосування заходів впливу за порушення академічної доброчесності, яка в Україні має переважно внутрішньоінституційний характер і реалізується через дисциплінарні та організаційні санкції, передбачені законодавством про освіту [2]. Водночас виявлено низку проблем, серед яких відсутність уніфікованих процедур розгляду порушень, недостатня доказова база, непослідовність у застосуванні санкцій та низький рівень обізнаності учасників освітнього процесу.

Міжнародний досвід, зокрема рекомендації ESG та ENAI, свідчить про необхідність поєднання каральних і превентивних заходів, а також забезпечення прозорості та справедливості процедур реагування на порушення академічної доброчесності [7, с. 185-190; 9]. У наукових працях також підкреслюється важливість формування культури доброчесності як ключового фактора зменшення кількості порушень [12, с. 321; 13, с. 45-52].

Отже, інструменти контролю та практика забезпечення академічної доброчесності в Україні перебувають у стані активного розвитку. Вони

включають як організаційні та правові механізми, так і сучасні цифрові технології, однак потребують подальшого вдосконалення, зокрема у частині уніфікації процедур, підвищення ефективності контролю та посилення превентивної складової.

РОЗДІЛ 4. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ

4.1. Проблеми чинного правового регулювання

Сучасний стан адміністративно-правового регулювання академічної доброчесності в Україні характеризується поступовим формуванням

нормативної бази, однак водночас містить низку системних проблем, які знижують ефективність правозастосування та ускладнюють практичну реалізацію закріплених принципів.

Першою суттєвою проблемою є фрагментарність правового регулювання. Хоча ключові положення щодо академічної доброчесності закріплено в Законі України «Про освіту» та Законі України «Про вищу освіту», відсутній єдиний кодифікований акт, який би комплексно врегульовував усі аспекти цієї сфери. Це призводить до розпорошеності норм між різними галузями права та ускладнює їх практичне застосування [2; 3].

Другою проблемою є відсутність чіткого адміністративно-правового складу порушення академічної доброчесності у Кодексі України про адміністративні правопорушення. На практиці це означає, що більшість випадків порушень регулюються або внутрішніми актами закладів освіти, або опосередковано через норми про авторське право чи дисциплінарну відповідальність, що знижує рівень правової визначеності [5].

Третьою проблемою є недостатня уніфікація процедур виявлення та реагування на порушення. Заклади вищої освіти самостійно розробляють положення про академічну доброчесність, що призводить до різних підходів до визначення порушень, рівня допустимих запозичень та видів санкцій. У результаті однакові дії можуть кваліфікуватися по-різному залежно від конкретного закладу освіти.

Четвертою проблемою є обмежена ефективність механізмів доказування порушень. Хоча широко застосовуються антиплагіатні системи, їх результати не завжди мають достатню юридичну силу без додаткової експертної оцінки. Це створює ризики як помилкових висновків, так і уникнення відповідальності реальними порушниками [14, с. 112-118].

Окремо слід виділити проблему недостатньої конкретизації повноважень суб'єктів забезпечення академічної доброчесності. Хоча законодавство визначає загальні функції Міністерства освіти і науки України та НАЗЯВО,

механізми їх взаємодії із закладами освіти потребують більш чіткого нормативного закріплення [10; 11].

Важливою проблемою також є низький рівень правової та академічної культури учасників освітнього процесу. У наукових дослідженнях зазначається, що значна частина порушень академічної доброчесності пов'язана не лише з умисними діями, а й із недостатнім розумінням правил цитування та академічного письма [12, с. 321]. Це свідчить про недостатню ефективність превентивних і освітніх заходів.

Крім того, спостерігається недостатня узгодженість національного законодавства з міжнародними стандартами у частині процедурної регламентації відповідальності. Хоча Україна імплементує положення ESG та рекомендації міжнародних організацій, їх застосування часто має декларативний характер і не завжди супроводжується відповідними механізмами реалізації [7, с. 185-190; 9].

Не менш важливою є проблема перевантаженості дисциплінарних процедур та їх формалізації. У багатьох випадках розгляд порушень здійснюється повільно або без належного дотримання принципів змагальності та об'єктивності, що знижує довіру до системи забезпечення академічної доброчесності в цілому.

Отже, чинне правове регулювання академічної доброчесності в Україні потребує системного вдосконалення. Основними проблемами залишаються фрагментарність нормативної бази, відсутність уніфікованих процедур, недостатня ефективність механізмів доказування та розрив між законодавчим регулюванням і практикою його застосування. Усі ці фактори обумовлюють необхідність подальшої модернізації адміністративно-правових механізмів у цій сфері.

4.2.Перспективи вдосконалення законодавства

Вдосконалення законодавства у сфері забезпечення академічної доброчесності є одним із ключових напрямів модернізації системи вищої освіти України. Його необхідність зумовлена як наявними прогалинами у правовому

регулюванні, так і потребою гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами якості освіти.

Першочерговим перспективним напрямом є уніфікація нормативно-правової бази шляхом прийняття спеціального комплексного нормативного акта щодо академічної доброчесності або внесення системних змін до чинних законів. Такий підхід дозволив би усунути фрагментарність регулювання та забезпечити єдині підходи до визначення, фіксації та кваліфікації порушень [2; 3].

Важливим напрямом є також законодавче закріплення чіткого адміністративно-правового складу порушення академічної доброчесності. Це дозволило б усунути правову невизначеність та забезпечити можливість застосування єдиних підходів до відповідальності за подібні правопорушення у всіх закладах освіти [5].

Перспективним є удосконалення механізмів відповідальності, зокрема шляхом розмежування академічної, дисциплінарної, адміністративної та цивільно-правової відповідальності. Такий підхід відповідає принципу правової визначеності та дозволяє більш чітко регулювати наслідки порушень у сфері освіти.

Окрему увагу слід приділити гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема ESG та рекомендаціями ENAI. Це передбачає не лише формальне врахування міжнародних документів, а й реальне впровадження їх положень у національну правову систему, включаючи процедурні гарантії, стандарти прозорості та механізми забезпечення якості освіти [7, с. 185-190; 9].

Важливим напрямом є також розширення повноважень та уточнення ролі НАЗЯВО у сфері контролю за дотриманням академічної доброчесності. Законодавче закріплення більш чітких процедур моніторингу та реагування на порушення дозволить підвищити ефективність системи зовнішнього забезпечення якості освіти [10].

Суттєвим є впровадження єдиних стандартів внутрішніх політик закладів вищої освіти, які б визначали мінімальні вимоги до кодексів академічної доброчесності, процедур перевірки робіт та розгляду порушень. Це сприятиме зменшенню розбіжностей у практиці різних закладів освіти та забезпеченню однакових підходів до оцінювання.

Перспективним напрямом також є посилення превентивної складової законодавства, зокрема шляхом закріплення обов'язкових освітніх заходів з академічної доброчесності для здобувачів освіти та викладачів. Як показує міжнародний досвід, саме превентивні заходи є найбільш ефективними у зменшенні кількості порушень [12, с. 321].

Крім того, доцільним є розвиток цифрових правових механізмів, які б регулювали використання антиплагіатних систем, електронних платформ оцінювання та баз даних академічних робіт. Це дозволить забезпечити більшу прозорість та об'єктивність процедур контролю [14, с. 112-118].

Отже, перспективи вдосконалення законодавства у сфері академічної доброчесності полягають у комплексній модернізації правового регулювання, гармонізації з міжнародними стандартами, підвищенні визначеності відповідальності та посиленні превентивних механізмів. Реалізація цих напрямів дозволить сформувати більш ефективну та цілісну систему забезпечення академічної доброчесності в Україні.

4.3. Запозичення міжнародного досвіду

Запозичення міжнародного досвіду у сфері забезпечення академічної доброчесності є важливим напрямом удосконалення національної системи вищої освіти України. Це зумовлено необхідністю гармонізації освітнього законодавства з європейськими стандартами, підвищенням якості освіти та

формуванням єдиного підходу до запобігання академічним порушенням у глобальному освітньому просторі.

Одним із ключових орієнтирів міжнародної практики є положення Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА) та стандартів ESG, які визначають академічну доброчесність як невід'ємну складову системи забезпечення якості освіти. У цих документах наголошується на необхідності впровадження внутрішніх політик доброчесності, прозорих процедур оцінювання та ефективних механізмів реагування на порушення [7, с. 185-190].

Важливий досвід у сфері формування культури академічної доброчесності демонструють країни Європейського Союзу та США, де широко застосовуються кодекси честі (honor codes). Вони закріплюють не лише правила поведінки, але й ціннісні засади академічної спільноти, формуючи у здобувачів освіти внутрішню відповідальність за результати навчання. Дослідження показують, що такі підходи суттєво знижують рівень академічних порушень (McCabe, Trevino) [13, с. 45–52].

Особливої уваги заслуговує діяльність European Network for Academic Integrity (ENAI), яка розробляє практичні рекомендації щодо запобігання плагіату, формування політик доброчесності та підготовки викладачів і студентів. ENAI підкреслює важливість комплексного підходу, що поєднує правові, освітні та організаційні механізми [9].

У міжнародній практиці також широко застосовуються національні агентства із забезпечення якості освіти, які здійснюють незалежну акредитацію освітніх програм та контроль за дотриманням академічної доброчесності. Подібна модель реалізується в Україні через діяльність НАЗЯВО, однак міжнародний досвід свідчить про доцільність подальшого посилення його інституційної спроможності та розширення повноважень [10].

Важливим елементом міжнародного досвіду є інтеграція цифрових технологій у систему контролю академічної доброчесності. У багатьох країнах активно використовуються централізовані антиплагіатні бази даних, системи

електронного оцінювання та платформи управління навчанням, що забезпечує прозорість і ефективність освітнього процесу [14, с. 112-118].

Окремо слід відзначити підхід UNESCO, який у рекомендаціях щодо відкритої науки наголошує на принципах прозорості, доступності та етичності досліджень. Це сприяє формуванню глобальної культури відповідального наукового дослідження та запобіганню недоброчесній поведінці у сфері науки [8].

У науковій літературі також підкреслюється, що успішне впровадження міжнародного досвіду можливе лише за умови врахування національних особливостей правової системи та освітньої культури. Як зазначають дослідники, механічне копіювання іноземних моделей без адаптації до українських реалій може знизити їх ефективність [12, с. 321].

Отже, запозичення міжнародного досвіду у сфері академічної доброчесності є необхідною умовою подальшого розвитку української системи вищої освіти. Його реалізація повинна здійснюватися шляхом гармонізації законодавства, впровадження кращих практик управління якістю освіти, розвитку цифрових інструментів контролю та формування культури доброчесності в академічному середовищі.

Висновки до розділу 4

У четвертому розділі курсової роботи було досліджено шляхи вдосконалення адміністративно-правових механізмів забезпечення академічної доброчесності в Україні, що дозволило визначити основні проблеми чинного регулювання та перспективні напрями його розвитку.

Встановлено, що чинне правове регулювання у сфері академічної доброчесності характеризується фрагментарністю, недостатньою уніфікованістю та відсутністю чіткого адміністративно-правового закріплення окремих складів порушень. Це ускладнює правозастосування та знижує ефективність механізмів відповідальності [2; 3; 5]. Також виявлено проблеми у доказовій базі, неоднаковій практиці застосування норм у різних закладах освіти та недостатній узгодженості між рівнями правового регулювання.

Обґрунтовано, що перспективи вдосконалення законодавства полягають у кодифікації або систематизації норм щодо академічної доброчесності, уточненні видів відповідальності, посиленні превентивної складової та гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами якості освіти, зокрема ESG та рекомендаціями міжнародних організацій [7, с. 185–190; 9]. Важливим напрямом також є цифровізація процедур контролю та удосконалення діяльності НАЗЯВО [10; 14, с. 112–118].

Дослідження міжнародного досвіду показало, що ефективні системи забезпечення академічної доброчесності базуються на поєднанні правових, інституційних та етичних механізмів. Особливої уваги заслуговують моделі, що передбачають використання кодексів честі, розвиток внутрішньої культури доброчесності та застосування цифрових технологій контролю [13, с. 45–52; 12, с. 321]. Їх адаптація в Україні потребує врахування національних особливостей освітньої системи.

Отже, вдосконалення адміністративно-правових механізмів забезпечення академічної доброчесності в Україні має здійснюватися на основі комплексного підходу, що включає модернізацію законодавства, посилення інституційної спроможності органів контролю, розвиток превентивних заходів та впровадження міжнародних практик. Реалізація цих заходів дозволить підвищити ефективність системи забезпечення академічної доброчесності та сприятиме розвитку якісної вищої освіти.

ВИСНОВКИ

У ході виконання курсової роботи було здійснено комплексне дослідження теоретико-правових засад, адміністративно-правових механізмів, інструментів контролю та перспектив удосконалення системи забезпечення академічної доброчесності в Україні.

Встановлено, що академічна доброчесність є базовим принципом функціонування сучасної системи вищої освіти, який охоплює етичні норми та правила поведінки всіх учасників освітнього процесу. Її забезпечення безпосередньо пов'язане з якістю освіти, довірою до результатів навчальної та наукової діяльності, а також інтеграцією України до європейського освітнього простору [2; 3].

Дослідження теоретичних засад показало, що академічна доброчесність формується під впливом як національних нормативно-правових актів, так і міжнародних стандартів, зокрема ESG та рекомендацій UNESCO. Водночас якість вищої освіти розглядається як комплексна категорія державної освітньої політики, що передбачає дотримання принципів прозорості, відповідальності та етичності [7, с. 185-190; 8].

Аналіз адміністративно-правових механізмів засвідчив, що в Україні сформовано багаторівневу систему забезпечення академічної доброчесності, до якої входять органи державної влади, НАЗЯВО, заклади вищої освіти та їх внутрішні структури. Проте чинне законодавство характеризується фрагментарністю та недостатньою визначеністю окремих аспектів відповідальності [5; 10].

Дослідження інструментів контролю показало, що важливу роль відіграють внутрішні механізми закладів освіти, антиплагіатні системи та дисциплінарні процедури. Водночас їх ефективність залежить від рівня організації внутрішньої політики доброчесності та поєднання технічних і освітніх заходів [11; 14, с. 112-118].

Встановлено, що практика застосування заходів впливу за порушення академічної доброчесності має переважно внутрішньоінституційний характер і потребує подальшої уніфікації, підвищення прозорості та забезпечення справедливості процедур розгляду порушень.

У розділі щодо вдосконалення механізмів було визначено основні проблеми чинного правового регулювання, серед яких фрагментарність законодавства, відсутність чітких адміністративно-правових складів порушень

та недостатня узгодженість практики застосування норм. Перспективи розвитку пов'язані з кодифікацією законодавства, гармонізацією з європейськими стандартами та посиленням превентивної складової [7, с. 185-190; 9].

Вивчення міжнародного досвіду показало, що ефективні системи забезпечення академічної доброчесності базуються на поєднанні правових, організаційних, цифрових та етичних механізмів, а також на формуванні культури доброчесності в академічному середовищі [12, с. 321; 13, с. 45-52].

Отже, система забезпечення академічної доброчесності в Україні перебуває на етапі активного розвитку. Її подальше вдосконалення потребує комплексного підходу, що включає удосконалення законодавства, підвищення ефективності інституційного контролю, розвиток цифрових інструментів та впровадження кращих міжнародних практик. Це дозволить забезпечити підвищення якості вищої освіти та зміцнення довіри до її результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР.
2. Про освіту : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII.
3. Про вищу освіту : Закон України від 01 лип. 2014 р. № 1556-VII.
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01 груд. 2022 р. № 2811-IX.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон Української РСР від 07 груд. 1984 р. № 8073-Х.
6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III.
7. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). – Brussels : ENQA, 2015. – С. 185–190.
8. UNESCO Recommendation on Open Science. – Paris : UNESCO, 2021.
9. European Network for Academic Integrity (ENAI) : Policy Guidelines and Resources [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.academicintegrity.eu> (дата звернення: 30.04.2026).
10. National Agency for Higher Education Quality Assurance (NAQA) : Official materials [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua> (дата звернення: 30.04.2026).
11. Міністерство освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності в закладах вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 30.04.2026).
12. Bretag T. *Handbook of Academic Integrity*. – Singapore : Springer, 2016. – С. 315–328.
13. McCabe D. L., Trevino L. K. Academic Dishonesty: Honor Codes and Other Contextual Influences // *Journal of Higher Education*. – 2002. – С. 45–52.
14. Foltýnek T., Meuschke N., Gipp B. Academic Plagiarism Detection: A Systematic Literature Review // *ACM Computing Surveys*. – 2020. – С. 112–118.
15. UK Quality Assurance Agency (QAA). *Academic Integrity Guidance*. – London : QAA, 2020. – С. 22–34.